

Celem tego projektu jest zbadanie tendencji do myślenia teleologicznego (celowościowego) u ludzi dorosłych. Ten rodzaj myślenia polega na przypisywaniu przyczyn lub intencji przypadkowym zdarzeniom, takim jak wiara w to, że wygrana na loterii lub spotkanie starego znajomego zdarzyło się z jakiegoś konkretnego powodu. Myślenie w kategoriach celu jest jedną z adaptacyjnych funkcji naszego umysłu i może być szczególnie przydatne w sytuacjach społecznych, pomagając ludziom rozumieć ich interakcje z innymi i własne doświadczenia. Jednocześnie, jeśli myślenie teleologiczne staje się zbyt częste lub nasilone, może prowadzić do nieuzasadnionych lub błędnych przekonań, takich jak dostrzeganie intencjonalności w przypadkowych zdarzeniach, co może mieć niekiedy negatywne konsekwencje. Pomimo społecznego znaczenia wnioskowania teleologicznego, brakuje wciąż kompleksowych badań dotyczących tego rodzaju myślenia u dorosłych. Niniejszy projekt ma na celu wypełnienie tej luki poprzez udoskonalenie metod pomiaru myślenia celowościowego, zrozumienie procesów poznawczych, które za nim stoją, oraz zbadanie efektów, jakie może mieć na dla życia ludzi. Konkretnie zadania projektu obejmują m.in. udoskonalanie narzędzi pomiarowych, zbadanie czynników psychologicznych wpływających na myślenie teleologiczne oraz ustalenie kontekstów i mechanizmów, które sprawiają, że myślenie teleologiczne może prowadzić do pozytywnych lub negatywnych skutków.

Aby osiągnąć te cele, planowane jest przeprowadzenie sześciu badań empirycznych na przestrzeni 3 lat. Pierwsze służyć będzie opracowaniu narzędzia nowego psychometrycznego do pomiaru myślenia teleologicznego u dorosłych. Drugie badanie wykorzysta metodę próbkowania doświadczeń, aby poprzez codzienne ankiety prześledzić, jak często i w jakich okolicznościach ludzie angażują się w myślenie teleologiczne. Uczestnicy będą raportować swoje myśli i doświadczenia wielokrotnie w ciągu dnia, aby uzyskać obraz tego procesu myślowego w czasie rzeczywistym. Trzecie badanie zbada, jak zdolność do wykrywania intencjonalnych działań i umiejętność rozumienia stanów mentalnych innych ludzi przyczyniają się do myślenia teleologicznego. Celem będzie ustalenie, jak te procesy umysłowe wpływają na tendencję do postrzegania celowości. Czwarte badanie, łączące dane ilościowe i jakościowe, sprawdzi, jak doświadczenia zmysłowe ludzi i umiejętności wnioskowania o stanach mentalnych kształtują ich przekonania religijne, w szczególności zaś jak postrzegają sytuacji interwencji sił nadprzyrodzonych w swoje życie. W badaniu piątym sprawdzimy, czy i w jaki sposób uczucia strachu i braku kontroli mogą prowadzić do silniejszego myślenia teleologicznego i wiary w teorie spiskowe. Uczestnicy zostaną wystawieni na różne scenariusze, aby zbadać, jak ich stan emocjonalny wpływa na ich myślenie teleologiczne i powiązane z nim przekonania. Badanie szóste będzie zaś odpowiadać na pytanie o to, jak myślenie teleologiczne dotyczące celu różnych wydarzeń życiowych może poprawić ogólny dobrostan i poczucie sensu. Jednocześnie badanie to uwzględni potencjalną rolę umiejętności regulacji emocji we wzmacnianiu pozytywnych efektów myślenia celowościowego.

Realizacja projektu dostarczy pogłębione zrozumienie tego, jak i dlaczego ludzie przypisują cel różnym wydarzeniom życiowym, jak można to mierzyć oraz w jaki sposób myślenie celowościowe wpływa na ich życie. Badania te mogą przyczynić się także do zwiększenia świadomości, kiedy myślenie celowościowe prowadzi do pozytywnych efektów oraz przeciwdziałania negatywnym skutkom takich rodzaju myślenia, oferując tym cenne wnioski zarówno dla jednostek, jak i dla społeczeństwa.